Трэці этап рэспубліканскай алімпіяды па вучэбных прадметах
«Беларуская мова» і «Беларуская літаратура» 2020/2021 навучальны год

ТРЭЦІ ЭТАП XXXVII РЭСПУБЛІКАНСКАЙ АЛІМПІЯДЫ ПА ВУЧЭБНЫХ ПРАДМЕТАХ «БЕЛАРУСКАЯ МОВА» І «БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА»

КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ І ЛІТАРАТУРЫ

Студзень 2021 г.

ДАВЕДКА ДЛЯ ЖУРЫ

9 клас
Варыянт 1

Заданне 1.

Нумар паштоўкі	Апісанне свята	Марфемны разбор вылучанага слова
3	Другая назва – Зялёныя святкі. Гэта свята жаночае, святкавалася строга калі зазелянеюць бяроза, ліпа ды іншыя “жаночыя” дрэвы. Да гэтага часу адгулялі сваё русалкі, ***ахоўніцы*** жыта, каго хацелі – заласкаталі, і цяпер дзяўчаты з песнямі праводзяць іх у іншы свет (так-так, нашы русалачкі ходзяць на дзвюх нагах – не блытаць з дыснэеўскімі!). Яшчэ дзяўчаты плятуць вянкі з бярозак ды водзяць карагоды. Бярозавымі венікамі мялі могілкі. Але галоўнае – у гэты дзень кумаваліся, што раім рабіць і цяпер: праходзіць у лесе пад аркаю з бярозак і станавіцца “сёстрамі на год”.	ахоў-н-іц-ы
4	Раней гэты яўна было галоўнае свята. Чаму? А навошта перад негалоўным хату начыста мыць?! ***Абуджэнне*** прыроды, зноў жа, дні пабольшалі. Добры пачатак! На гэтае свята валачобнікі хадзілі – але толькі мужчыны, якія спявалі пад вокнамі асаблівыя песні: абавязкова пазітыўныя і вельмі доўгія ды эпічныя!	а-будж-энн-е
2	Час ад Раства і аж да самага Вадохрышча. А яшчэ – прыгатаваны да свята парсючок… Посная Куцця – у ноч перад Раством, пасля першай зоркі. На стале 12 страў – па ліку апосталаў. А пад абрусам – сена. Адразу папярэджваем: у горадзе з пастаўкамі сена могуць быць ***перабоі***, варта рыхтавацца загадзя. Праз сем дзён – Шчодрая куцця. Вось тады на стале пачастунак, а на дамафоне госці. А дзяўчаткі ў гэтыя дні варожаць. Можна традыцыйна, а можна і па-сучаснаму, на тым жа гугле.	пера-бо(й)-і

За кожнае правільна вызначанае свята – 1 бал, за кожны правільны разбор – 1 бал.

Заданне 2.

А) без нічога ніякага
Б) не чуць ні рук ні ног
В) на тое і сабака, каб зайца ганяць
Г) з адной краскі вянок не саўеш
Д) верзці грушы на вярбе
Е) пусціцца наўцёкі

За кожную правільна падабраную пару – 0,5 бала, за кожнае правільнае напісанне слоў, дзе трэба было раскрыць дужкі ці ўставіць літару, – 0,5 бала.

Заданне 3.

№	Прыкладнае тлумачэнне
1.	Чацвёртае лішняе: *басаножка – басаножкі*. Толькі ў гэтай пары назоўнікаў правільна ўтворана форма множнага ліку. Ва ўсіх астатніх выпадках дапушчаны памылкі. Правільна: *ба'цька – ба'цькі, вясло – вёслы*, а зборны назоўнік *крылле* наогул не ўтварае формы множнага ліку.
2.	Чацвёртае лішняе – *рэвю*, паколькі гэта назоўнік ніякага роду, а ўсе астатнія назоўнікі мужчынскага роду.
3.	Чацвёртае лішняе: *абсалютна спакойны* трэба пісаць асобна, паколькі паміж словамі захоўваецца падпарадкавальная сувязь *(спакойны* наколькі? У якой меры? – *абсалютна)*. Усе астатнія прыметнікі напісаны правільна.
4.	Чацвёртае лішняе: *паўтары тыдні*. Правільна *паўтара тыдня*, бо лічэбнік *паўтары* ўжываецца з назоўнікамі жаночага роду, а *паўтара* – з назоўнікамі мужчынскага і ніякага роду, а пры дробавых лічэбніках назоўнікі ставяцца ў форме роднага склону адзіночнага ліку. Усе астатнія словазлучэнні лічэбнікаў з назоўнікамі пабудаваны правільна.
5.	Чацвёртае лішняе: *выпале грады* (напісанне граматычнай формы дзеяслова адпавядае норме). У астатніх граматычных формах дзеясловаў дапушчаны памылкі. Трэба *запляцём* (у загадным ладзе – *запляцем), перадасце* (рознаспрагальны дзеяслоў), *зберажацé* (І спражэнне: *мы зберажом – вы зберажацé*).
6.	Чацвёртае лішняе: *пабольшаўшы – пабольшыць*. Гэта формы розных дзеясловаў (правільна: *пабольшаўшы – пабольшаць*). Ва ўсіх астатніх выпадках прыведзены формы аднолькавых дзеясловаў.

За кожнае правільна вызначанае чацвёртае – 0,5 бала, за кожнае правільнае тлумачэнне – 0,5 бала.

Заданне 4.

№	Суфіксы	Магчымыя прыклады
1.	-анк(а)/-янк(а)	*грачанка, кітаянка, турчанка, служанка…*
2.	-чыц(а)/-шчыц(а)	*выкладчыца, газетчыца, буфетчыца, прыёмшчыца…*
3.	-іх(а)/-ых(а)	*старшыніха, краўчыха, паварыха, ткачыха, камандзірыха…*
4.	-ін(я)/-ын(я)	*графіня, герцагіня, княгіня, рабыня, багіня…*
5.	-ніц(а)	*асветніца, ахоўніца, настаўніца, дачніца…*
6.	-ш(а)	*касірша, генеральша, кандуктарша, доктарша...*

За кожны правільна падабраны прыклад – 0,5 бала.

Заданне 5. А1Б3В7Г5Д3Е2.

За кожны правільны адказ – 1 бал.

Заданне 6.

№	Выпраўлены варыянт	Тлумачэнне
1.	Значэнне Беларускай АЭС для энергетычнай бяспекі і ў цэлым эканомікі нашай краіны проста велізарнае.	*Забеспячэння бяспекі* – таўталогія.
2.	Са 160 пастаянных кліентаў фітнес-клуба купляць абанемент на красавік пагадзілася толькі 10 працэнтаў.	*Красавік месяц* – плеаназм.
3.	Пакуль на вытворчым участку створана 73 рабочыя месцы, але ёсць добрыя перспектывы.	*Перспектывы* – гэта тое, што ёсць у будучым, г. зн. наперадзе, таму *наперадзе будучыя перспектывы* – гэта плеаназм.
4.	Устаноўлена, што ў сем’ях, у якіх бацькі аддаюць (адводзяць) шмат часу на размовы, гульні з дзецьмі, дзеці лепш развіваюцца.	*Марнаваць* – значыць траціць без карысці, што абсалютна супярэчыць зместу сказа; памылка звязана з няправільнай семантычнай спалучальнасцю.
5.		Няма памылкі.
6.	Прыярытэт (або галоўная перавага) на свяце застанецца, вядома, за мясцовым кулінарным брэндам – хатнімі сырамі.	*Прыярытэт* – гэта галоўная перавага, таму *галоўны прыярытэт* – плеаназм.

За кожны правільна запоўнены радок – 1 бал (па 0,5 бала за выпраўлены варыянт і за тлумачэнне). У пазіцыі 5 удзельнік алімпіяды, які напісаў у слупку “Тлумачэнне” “няма памылкі”, атрымлівае 1 бал.

Заданне 7.

У канцы XVI – XVIII стагоддзяў горад Нясвіж уяўляў сабой дынамічны адміністратыўны, гандлёвы, культурны і рэлігійны цэнтр, уплыў якога распаўсюджваўся амаль на ўсю тэрыторыю Вялікага Княства Літоўскага. Дзякуючы (з прычыны) актыўнаму ўзаемадзеянню на этнічным і міжнародным узроўнях у Нясвіжы тады стваралася тая спадчына, якая (што) сёння стала не толькі агульнабеларускай, але і агульнаеўрапейскай каштоўнасцю.

За кожную памылку (любога тыпу) ад максімальнай колькасці балаў адымаецца 0,1 бала, але павінна атрымацца не менш за 0 (нуль) балаў.

Заданне 8.

Санет: толькі 14 радкоў; бывае французскім і італьянскім; часцей чатыры страфы (два катрэны і два тэрцэты); можа складацца ў вянкі і вянкі вянкоў.

Трыялет: толькі 8 радкоў; мае толькі дзве рыфмы, тройчы паўтараецца першы радок; двойчы паўтараецца другі радок.

Ода: адлюстроўвае важныя падзеі; урачыстасць; пахвала асобе; прысвячаецца падзеі або герою.

Элегія: смутак; меланхолія; журба; паказваецца несправядлівасць, сямейнае або грамадскае гора.

За кожны правільны адказ – 0,5 бала.

Заданне 9.

Твор	**Аўтар**
«Ганарысты парсюк»	Кандрат Крапіва
«Жураўліны крык»	Васіль Быкаў
«Жывая вада»	Якуб Колас
«Маёвая песня»	Максім Багдановіч
«Роднае слова»	Данута Бічэль
«Сармацкае кадзіла»	Пімен Панчанка

За кожны правільна названы твор – 0,5 бала, за правільна вызначанага аўтара – 0,5 бала.

Заданне 10.

За кожны правільна падабраны верш і яго аўтара – 0,5 бала.

Пры ацэнцы анатацыі неабходна ўлічваць два параметры: вытрыманасць анатацыі азначэнню і творчы характар.

За адпаведнасць патрабаванням да анатацыі – 1 бал, за крэатыўнасць – 1 бал.

Крытэрыі крэатыўнасці: арыгінальнасць, стварэнне прынцыпова новай ідэі, якая адхіляецца ад традыцыйных або агульнапрынятых схем мыслення.